

národní
úložiště
šedé
literatury

100 let BOZP 1918 - 2018

Vala, Jiří
2018

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-403560>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Licence Creative Commons Uveďte původ 4.0

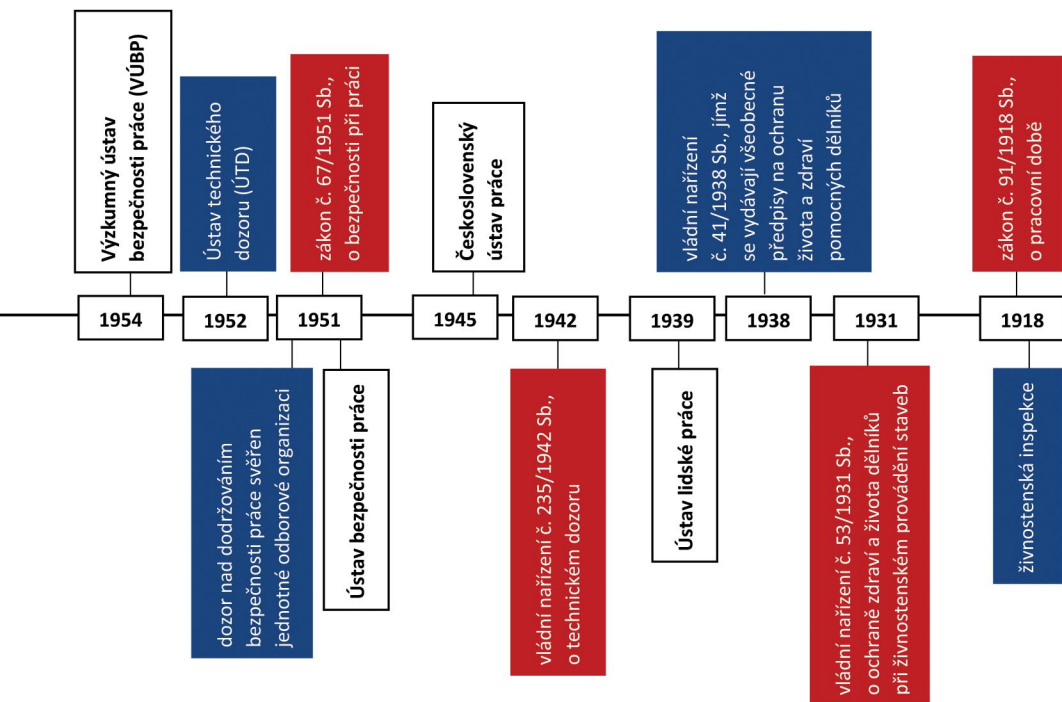
Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 20.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

100 let BOZP 1918 - 2018

100 let BOZP 1918 - 2018

2018

Vzor citace:

VALA, Jiří. *100 let BOZP 1918 - 2018*. 1. vyd. Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2018. 31s.

Klíčová slova:

bezpečnost a ochrana zdraví při práci, BOZP, historie, legislativa, výzkum, Výzkumný ústav bezpečnosti práce

Keywords:

occupational safety and health, OSH, history, legislation, research, Occupational Safety Research Institute

Anotace:

Tato brožura seznamuje s historickým vývojem problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), včetně dozoru nad BOZP, jak v kontextu vzniku Československa, tak z pohledu vývoje právních předpisů, v nichž se oblast BOZP nebo její aspekty řešily. Druhá část je pak věnována vzniku, vývoji a poslání Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. Seznamuje se současnými činnostmi, organizační strukturou i výzvami, které se aktuálně v oblasti BOZP objevují a které je třeba v rámci jeho výzkumných aktivit řešit.

Abstract:

This brochure introduces the history of occupational safety and health (OSH), including OSH inspection, both in the context of the origins of Czechoslovakia and the development of legislation in which the OSH field or its aspects have been addressed. The second part is devoted to the origin, development and role of the Occupational Safety Research Institute. It presents current activities, organizational structure and challenges that are currently emerging in the OSH area and which should be solved in the framework of its research activities.

100 let BOZP 1918 - 2018

Vydal: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.

Rok: 2018

Vydání: první (neprodejné)

Obsah

Úvod	4
1 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci	4
1.1 Pohled do historie BOZP	4
1.2 Historie dozoru nad BOZP	10
2 Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.	13
2.1 Historie vzniku a vývoje VÚBP	13
2.2 Současné výzvy, poslání a činnosti VÚBP	15
3 Závěr	30
Použitá literatura	31

Úvod

Otázkou bezpečnosti se vždy zabývaly všechny vyspělé civilizace. První zmínky o bezpečnosti lze již nalézt ve starověku. Zajištění bezpečnosti bylo vždy přínosné, a to jak z ekonomického, tak i sociálního hlediska.

Pohled na samotnou bezpečnost a ochranu zdraví při práci se v průběhu posledních 100 let významně změnil, a to od prvotního zajištění bezpečnosti provozovaných strojů a zařízení, až po vnímání důležitosti lidského činitele v pracovním procesu při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců.

1. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

1.1 Pohled do historie BOZP

Chammurapiho zákoník je babylonský zákoník, vydaný králem Chammurapim, který pochází přibližně z roku 1800 př. n. l., a patří tak mezi nejstarší dochované zákoníky vůbec. Chammurapi vydal 271 zákonů a několik z nich se vztahovalo k bezpečnosti a mnohé upravovaly testy a náhrady za poranění způsobené jiné osobě. Například v zákoně č. 229, se uvádí: **„Jestliže stavitel pro někoho staví dům a nepostaví jej řádně a dům, který postavil, spadne a zabije vlastníka domu,**

pak bude tento stavitel potrestán smrtí“.

V 19. století dochází v českých zemích k výrazné industrializaci a české země se tak stávají průmyslovou baštou Rakousko–Uherska. České země se do konce 19. století staly nejprůmyslovější částí tehdejší rakousko-uherské monarchie.

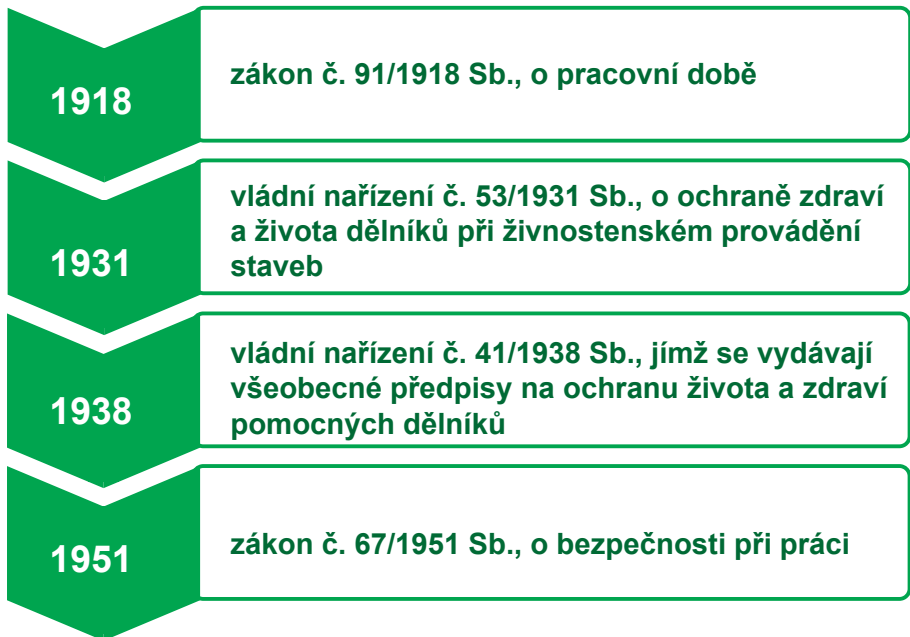
K rozvoji docházelo především v oblasti parních strojů, stavebnictví, strojírenství, důlní a hutní výroby. V 19. století se parní stroj stal nejvýznamnějším zdrojem energie, a to jak v průmyslu, tak v dopravě. Z tohoto důvodu se tomuto století také říká století páry. Technické předpisy, které se zabývaly stavem strojů a zařízení, se nejdříve zaměřovaly na bezpečnost práce parních strojů a kotlů. Nové stroje a technologie tak začaly nahrazovat ruční práci. Zvyšovala se produktivita práce. Negativní stránkou však byl zvýšený počet úrazů.

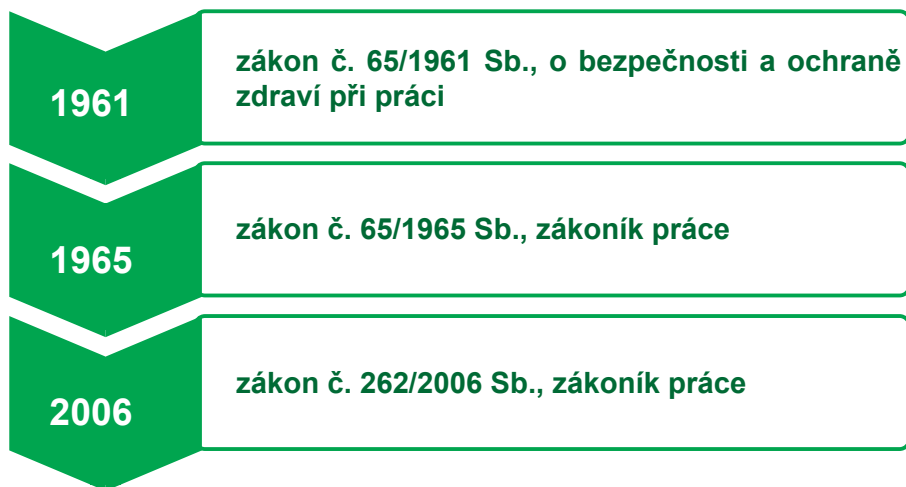
Zvýšená úrazovost si vyžádala vyšší ochranu zdraví a života zaměstnanců, a v zákonech se tak objevila ustanovení jejich ochrany. Například všeobecný občanský zákoník č. 946 říšského zákoníku z roku 1811 ukládal zaměstnavateli povinnost, aby pečoval o zdraví a život zaměstnance.

V počátcích námezdní práce byly pracovní podmínky pouze věcí dohody nebo smlouvy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. A jelikož zaměstnanec byl slabší článek tohoto smluvního vztahu, potřeboval určitou ochranu státu. V polovině 19. století tak začala státní regulace hygienických podmínek práce dělníků.

Například říšským zákoníkem č. 22/1885 Sb. bylo zaměstnavatelům uloženo, aby zřizovali a udržovali na své náklady zdravotní a jiná zařízení potřebná k zajištění ochrany života a zdraví pracujících. Zaměstnavatelům bylo mimo jiné uloženo, aby pečovali o stroje, o ohrazení nebezpečných prostor, o čistotu, světlost, bezprašnost a dostatečnou velikost pracovišť.

Důležité milníky v oblasti práva o BOZP

Vznik samostatného Československa

V období po vzniku Československé republiky došlo k převzetí právní úpravy obsažené ve Všeobecném občanském zákoníku a většiny právních předpisů Rakousko-Uherska. V návaznosti na vznik Československé republiky došlo také k úpravě pracovní doby, a to na základě zákona č. 91/1918 Sb., o pracovní době, který stanovil osmihodinovou pracovní dobu. Tento zákon platil až do roku 1965.

Československo se tak stalo prvním státem, který měl zákonem stanovenou osmihodinovou pracovní dobu. Pro porovnání délka pracovní doby byla dříve i čtrnáctihodinová, následně po tzv. dělnické novele Živnostenského řádu byla délka pracovní doby stanovena na jedenáct hodin. Zákon rovněž upravoval pracovní přestávky, práci přesčas, práci v noci a práci vykonávanou mladistvými zaměstnanci.

Období první Československé republiky

V roce 1931 došlo k přijetí vládního nařízení č. 53/1931 Sb., o ochraně zdraví a života dělníků při živnostenském provádění staveb. Toto vládní nařízení upravovalo řadu pracovních činností, které spočívaly v provádění staveb (jednalo se například o oblast vykopávek, šachet, kanálů, lešení, žebříků, ramp, opatření ve vnitřku staveb a prací ve výškách, jako jsou práce na střeších).

Citace § 21 odst. 1 tohoto vládního nařízení:

Lešení smějí býti zatížena pokud možná jenom stejnoměrně a přiměřeně své únosnosti a způsobu své stavby. Zejména jest se vyvarovati přílišného soustředění materiálu a osob na jednom místě. Materiál skládaný na lešení nesmí překážeti ani chůzi ani dopravě. Shazování břemen, jakož i seskakování osob na lešení hlouběji položená, jest zakázáno. Stavební a lešenový materiál nebo jiné předměty smí se z lešení shazovati na zem toliko výjimečně a jen do řádně ohrazené nebo hlídané prostory.

Období druhé Československé republiky

V roce 1938 došlo k přijetí vládního nařízení č. 41/1938 Sb., jímž se vydávají všeobecné předpisy na ochranu života a zdraví pomocných dělníků. Toto vládní nařízení upravilo předpisy na ochranu života a zdraví všech pomocných dělníků, kteří pracovali v živnostenských podnicích (například nároky na pracovní místnosti a zajištění dostatečného pracovního místa pro dělníky).

Citace § 87 odst. 1 tohoto vládního nařízení:

Hnací mechanismy a jiné pohyblivé části pracovních strojů a pomocných zařízení, pokud jsou v dosahu dělníků a mohou je ohroziti, buďte náležitě zabezpečeny. Sluší dáti přednost osvědčeným ochranným zařízením, která jsou výrobcem se strojem dodávána.

První zákon o bezpečnosti při práci (1951)

Zákon č. 67/1951 Sb., o bezpečnosti při práci, byl schválen jako historicky první zákon, který se samostatně zabýval BOZP. Zákon obsahoval povinnosti, které musel podnik dodržovat, ale také povinnosti pracujících a rovněž ustanovení o zajištění inspekce práce, zdravotní inspekci a ustanovení odborného technického dozoru.

Citace § 1 odst. 1 a 2 tohoto zákona:

Účelem tohoto zákona je zajistit zaměstnancům a učňům (dále jen „pracujícím“) bezpečnost při práci a přispívat tak k rozvoji jejich tvůrčích sil, k zvyšování produktivity práce a k dalšímu vzestupu hmotné a kulturní úrovně pracujícího lidu.

Proto se dozor nad zajištěním bezpečnosti při práci svěruje především pracujícím a rozšiřuje a prohlubuje se péče o bezpečnostní a zdravotní opatření při práci v souladu s nejnovějšími poznatky vědy a techniky.

Bezpečnostní technik (1951)

Tento zákon také obsahoval ustanovení o bezpečnostních technících, kteří jsou ustanoveni vedením podniku a vykonávají úkoly, které se vztahují k bezpečnosti při práci.

Citace § 2 odst. 2 tohoto zákona:

K plnění úkolů, které se týkají bezpečnosti při práci, ustanoví vedení podniku v dohodě s orgány dozoru nad bezpečností při práci v závodech a zařízeních, které určí příslušná ministerstva, bezpečnostní techniky. Bezpečnostní technici vykonávají své úkoly v součinnosti s orgány jednotné odborové organizace.

Druhý zákon o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci (1961)

Na první zákon č. 67/1951 Sb., o bezpečnosti při práci, navázal o deset let později zákon č. 65/1961 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Tento zákon mimo jiné vyžadoval, aby všichni pracovníci se aktivně na této oblasti podíleli.

Citace § 1 odst. 2 tohoto zákona:

Nezbytným předpokladem pro stálé a účinné zlepšování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a ostatních pracovních podmínek, zejména pracovního prostředí, je nejširší účast a tvůrčí iniciativa pracujících, Revolučního odborového hnutí a ostatních společenských organizací.

První zákoník práce (1965)

Zákoník práce č. 65/1965 Sb. obsahoval v rámci části druhé (pracovní poměr) hlavu V., zabývající se bezpečností a ochranou zdraví při práci.

Tento zákoník práce převzal všechny dosavadní právní principy obsažené již v předchozích zákonech o BOZP a stanovil, že péče o BOZP zahrnuje též osoby, které se s vědomím zaměstnavatele zdržují na jeho pracovištích.

Právní úprava bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stanovená zákoníkem práce č. 65/1965 Sb., která byla několikrát novelizována, platila 40 let a až v roce 2006 byla nahrazena novým zákoníkem práce, zákonem č. 262/2006 Sb.

Euronovela prvního zákoníku práce (2000)

Důležitou novelou zákoníku práce, která zasáhla i oblast BOZP, je novela provedená zákonem č. 155/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 65/1965 sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Přijetím tzv. „harmonizační novely“ zákoníku práce uskutečněné zákonem č. 155/2000 Sb., účinným od 1. ledna 2001, bylo schváleno několik směrnic Rady ES z oblasti pracovního práva. Parlament České republiky tak přijal novelu zákoníku práce, která tyto směrnice implementuje a zajišťuje plnou slučitelnost české pracovněprávní úpravy s právem ES.

Hlavním důvodem novelizace prvního zákoníku práce bylo tedy přizpůsobení dosavadní právní úpravy právu Evropských společenství jako nutné podmínky pro vstup České republiky do Evropských společenství.

Hlavním atributem této novely je posílení práva zaměstnanců na informace, harmonizace pracovněprávních předpisů s předpisy EU, úprava pracovní doby a dovolené a zlepšení bezpečnosti práce.

Druhý zákoník práce (2006)

Druhým zákoníkem práce se stal zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, s účinností od 1. ledna 2007 a nahradil doposud platný první zákoník práce č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Tento nový zákoník práce, který je doposud účinný, byl již několikrát novelizován. Nový zákoník práce obsahuje mimo úpravu obsaženou v původním zákoníku práce také další zákony, které měly samostatnou právní úpravu. Jedná se například o úpravu mzdy, odměně za pracovní pohotovost, průměrného výdělku a cestovních náhrad, které jsou tedy nově začleněny do nového zákoníku práce.

V oblasti BOZP nedošlo k plnému převzetí právní úpravy ze starého zákoníku práce. Oblast BOZP byla ve starém zákoníku práce novelizována v souvislosti s harmonizováním naší právní úpravy s právní úpravou Evropských společenství, tudíž došlo k rozšíření právní úpravy v této oblasti.

Zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (2006)

Zákonem, který měl obsahovat právní úpravu oblasti BOZP, kterou nový zákoník práce nepřevzal, je zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci).

Tento zákon obsahuje ustanovení, která upravují jednotlivé požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, bezpečnostní značky a bezpečnostní signály. Stejně jako starý zákoník práce obsahuje prevenci rizik, zákaz výkonu některých prací, odbornou a zvláštní odbornou způsobilost.

Zvláštní ustanovení nově upravuje oblast BOZP v rámci poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy. Nově byla do tohoto zákona začleněna právní úprava, která se vztahuje k zadavateli a zhotoviteli stavby.

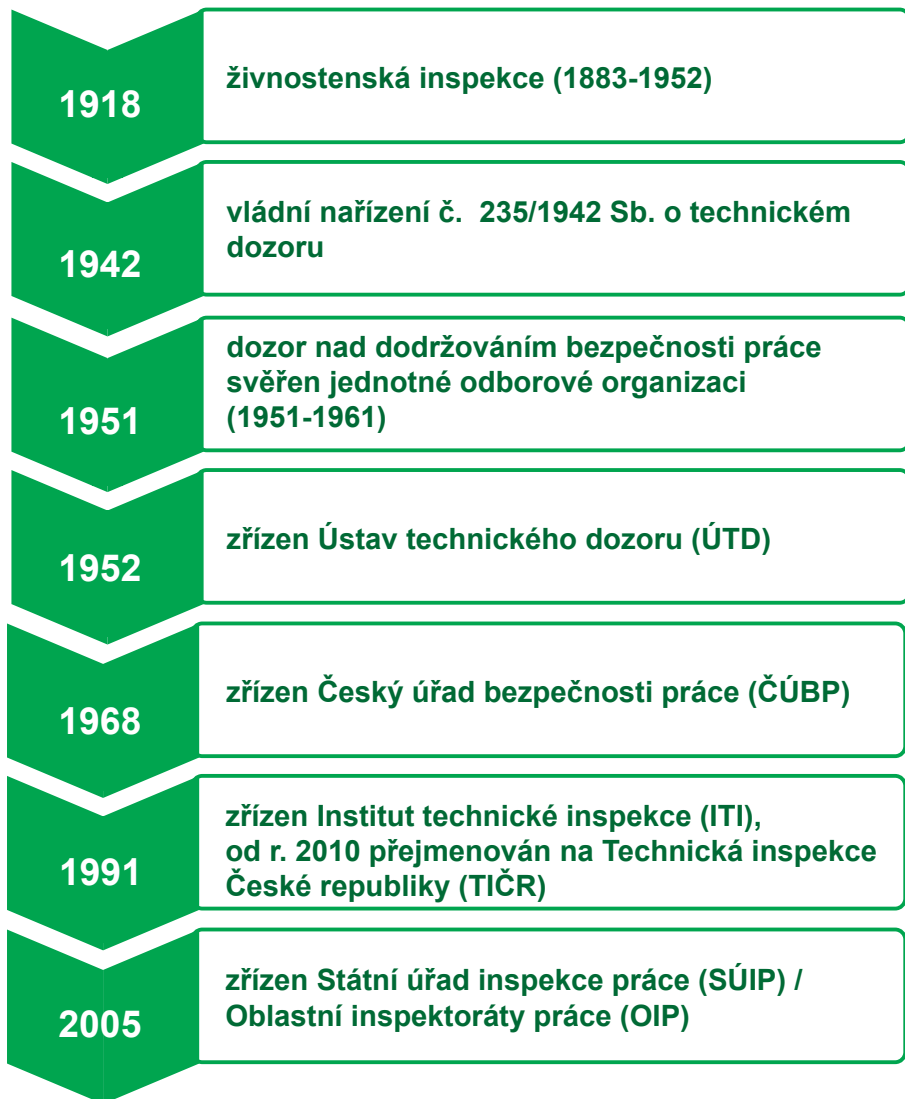
1.2 Historie dozoru nad BOZP

Výbuchy parních kotlů v 19. století vedly k vydání předpisů, které nařizovaly jejich pravidelné zkoušení a rovněž i státní dozor se zaměřil na bezpečnost parních kotlů. Například zákon č. 112/1871 ř. z., nařizoval periodické zkoušení parních kotlů, a to buď státním komisařem, nebo komisařem Společnosti uživatelů parních kotlů. Státní kotelní komisař byl prvním státním úředníkem, který prováděl státní odborný dozor nad technickým zařízením a jeho provozováním.

Zákonem č. 117/1883 ř. z., byli ustanoveni živnostensktí inspektoři, kteří měli postavení státních úředníků a jejichž úkolem bylo kontrolovat dodržování zákonných předpisů jak zaměstnavateli, tak i zaměstnanci.

Ve dne měl inspektor právo kdykoliv vstupovat do jednotlivých podniků a v noci jen v případě, že se zde pracovalo. Inspektoři kontrolovali všechny živnostenské podniky. Inspektoři mohli kohokoli vyslýchat, včetně majitele, ve věcech, které jim věcně příslušely.

Důležité milníky v oblasti dozoru nad BOZP

Živnostenská inspekce (1883–1952)

Živnostenská inspekce vznikla v roce 1883. Po vzniku samostatného Československa, v roce 1918, byly rakouské živnostenské zákony převzaty a živnostenská inspekce, podřízená Ministerstvu sociální péče, pokračovala v činnosti až do roku 1952.

Převedení kontroly BOZP na odbory (1951–1961)

V roce 1951 byl zákonem č. 67/1951 Sb., o bezpečnosti při práci, podle sovětského vzoru, dozor nad dodržováním bezpečnosti práce svěřen jednotné odborové organizaci, která ho měla provádět svými orgány inspekce práce. Tento zákon byl zrušen zákonem č. 65/1961 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Technický dozor (1942–1952) a Ústav technického dozoru (1952)

V roce 1942 bylo přijato vládní nařízení č. 235/1942 Sb., o technickém dozoru, které bylo v roce 1952 zrušeno vládním nařízením č. 53/1952 Sb., o zajištění bezpečnosti a hospodárnosti provozu některých technických nařízeních, zřizujícím Ústav technického dozoru (ÚTD), který spadal pod Ministerstvo paliv a energetiky.

Jeho dozoru podléhaly zejména parní kotle a jiné tlakové nádoby, silnoproudá elektrická zařízení a zdvihadla, později byla činnost rozšířena i na plynová zařízení. Pracovníci ústavu technického dozoru měli kdykoli přístup k technickým zařízením, při zjištění závad nařizovali jejich odstranění.

Ve vládním nařízení č. 53/1952 Sb. se poprvé objevuje pojem „vyhrazená technická zařízení“, definovaná jako technická zařízení určená Ministerstvem paliv a energetiky v dohodě s příslušnými orgány.

Český úřad bezpečnosti práce / Inspektoráty bezpečnosti práce (1968–2005)

Státní dozor v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je upraven zákonem č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce. Státní odborný dozor nad bezpečností práce v letech 1968 až 2005 vykonával Český úřad bezpečnosti práce a jednotlivé inspektoráty bezpečnosti práce (IBP).

Český úřad bezpečnosti práce (ČÚBP) byl vybaven rovněž i legislativní pravomocí a vydával výnosy a vyhlášky o bezpečnosti práce a bezpečnosti technických zařízení. V roce 1994 byla legislativní pravomoc z Českého úřadu bezpečnosti práce převedena na Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Činnost Institutu technické inspekce Praha (1991)

Institut technické inspekce Praha (ITI) je organizací státního odborného dozoru nad bezpečností vyhrazených technických zařízení, zřízenou k tomuto účelu Ministerstvem práce a sociálních věcí podle zákona č. 174/1968 Sb.

Vyhrazenými technickými zařízeními jsou zařízení se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku, která podléhají dozoru podle tohoto zákona. Jsou to technická zařízení tlaková, zdvihací, elektrická a plynová.

Od r. 2010 Institut technické inspekce Praha nese název Technická inspekce ČR (TIČR).

Státní úřad inspekce práce / Oblastní inspektoráty práce (2005)

Kontrola týkající se pracovněprávních vztahů byla řadu let v České republice značně rozříštěná, kdy pod jedním ministerstvem (MPSV) vedle sebe působily a kontroly (v některých částech zcela shodnou kontrolní činností) vykonávaly, jak úřady práce (vykonávaly kontrolu povinností plynoucích z pracovněprávních vztahů), tak inspektoráty bezpečnosti práce (prováděly kontrolu bezpečnosti práce, technických zařízení a stanovených pracovních podmínek). Některé problematiky zase byly současně kontrolovány několika orgány (např. pracovní doba, doba odpočinku, vedení evidence pracovní doby a mnohé další).

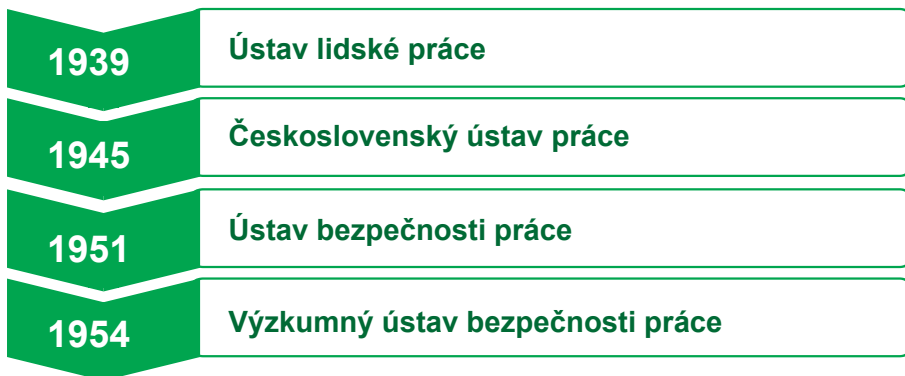
Soustava Českého úřadu bezpečnosti práce tak byla v roce 2005 zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, přeměněna na Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a oblastní inspektoráty práce (OIP).

2 Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.

2.1 Historie vzniku a vývoje VÚBP

Výzkum a vývoj v oblasti BOZP v České republice za posledních 100 letů prošel výraznými změnami a v rámci těchto změn byl vždy silným partnerem Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i. (VÚBP), který přispívá k systematickému zlepšování úrovně BOZP v ČR.

Historie vzniku a vývoje VÚBP

V roce 1939 vznikl **Ústav lidské práce**, jenž měl v popisu práce výzkum v oboru psychologie, fyziologie a sociologie práce. Úkolem ústavu bylo pečovat o hospodárnost lidské práce, zabývat se výzkumem a popisem jednotlivých povolání, plánováním výchovy k povolání, přípravou výuky učňů, péčí o přeškolení dělníků a zaměstnanců, problematikou dorostu, výběrovými metodami, poradenstvím k výběru povolání. Ústav lidské práce byl nahrazen v roce 1945 **Československým ústavem práce**.

Z malého oddělení bezpečnosti práce Československého ústavu práce přešli jeho pracovníci do nového **Ústavu bezpečnosti práce**. Tento nový ústav byl zřízen Ústřední radou odborů a zahájil svoji činnost v roce 1951. V průběhu let 1952–1954 se vyvíjela koncepce Ústavu bezpečnosti práce, přičemž úsilí výzkumných pracovníků vedoucích skupin se soustředilo na vědeckovýzkumnou činnost jako základní orientaci nového ústavu.

Od počátku roku 1952 se používalo v korespondenci ministerstev a Ústřední radou odborů již označení Výzkumný ústav bezpečnosti práce a výsledkem řady porad byl „Výnos představenstva Ústřední rady odborů ze dne 25. června 1954 o **zřízení Výzkumného ústavu bezpečnosti práce ROH a jeho pobočky na Slovensku**“.

V roce 1968 vznikl Český úřad bezpečnosti práce a došlo k dohodě o převedení VÚBP do působnosti tohoto úřadu.

Rok 1989 a vývoj v devadesátých letech výrazně ovlivnily i činnost a zaměření VÚBP. Začátek devadesátých let byl poznamenán hledáním nového postavení ústavu v měnících se ekonomických podmínkách.

Těžiště činnosti se přesunulo více do oblasti poradenství. Hledala se i nová výzkumná témata. Oblast výzkumu se rozšířila o prevenci závažných havárií a o prevenci selhání lidského činitele. Od roku 1994 převzalo funkci zřizovatele Ministerstvo práce a sociálních věcí.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie vzrostl význam bezpečnosti práce. V roce 2003 Vláda ČR schválila dokument Národní politika BOZP, a tím se pro VÚBP otevřely další možnosti v řešení výzkumných i rezortních úkolů.

2.2 Současné výzvy, poslání a činnosti VÚBP

VÚBP je podle zákona č. 341/2005 Sb. zřízen Ministerstvem práce a sociálních věcí a patří mezi nejvýznamnější výzkumné instituce v oblasti prevence pracovních rizik, BOZP a bezpečnosti průmyslu a představuje důležitý článek systému, který pozitivně ovlivňuje praxi a přispívá ke zvyšování úrovně vědeckého poznání, vzdělanosti, osvěty a v konečném důsledku i ke snižování pracovní úrazovosti a zlepšování pracovního prostředí.

VÚBP je jediným pracovištěm v ČR, které provádí systematický výzkum v oblasti bezpečnosti práce. VÚBP dále plní úkoly vyplývající z Úmluv Mezinárodní organizace práce, z platných právních předpisů v oblasti

BOZP, z požadavků Rady Evropské unie a Evropské komise, Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci a z potřeb zřizovatele a inspekce práce.

Svou činností se VÚBP zaměřuje na zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a na využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje odborné posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost.

Ve spolupráci s vysokými a vyššími odbornými školami se věnuje odborné přípravě studentů na terciárním stupni vzdělávání, stejně jako výchově vědeckých pracovníků. Přispívá rovněž k získávání odborné praxe absolventů vysokoškolského a vyššího odborného studia a mladých pracovníků. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, výměnu vědeckých poznatků a přípravu společných publikací. Pořádá vědecká setkání, konference a semináře, včetně mezinárodních, a zajišťuje infrastrukturu pro svůj výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Koncepce činnosti VÚBP vychází ze systémového pojetí prevence ohrožení zdraví a životů lidí i ohrožení životního prostředí a majetku v důsledku ekonomických (pracovních) aktivit. VÚBP se zaměřuje především na podporu systémových změn a lze konstatovat, že tuto oblast koncepčně, metodicky i aplikačně pokrývá komplexně. Z toho vyplývá i široká podpora plnění úkolů orgánů státní správy na úseku bezpečnosti práce, a to zejména v oblasti vytváření a přezkušování státní politiky v souladu s Úmluvou č. 155/1981 ILO.

Významným faktorem činnosti VÚBP je naplňování požadavků EU v oblasti BOZP. Proto VÚBP rozšiřuje a prohlubuje i činnost technické normalizace, zkušebnictví a certifikace se zaměřením na posuzování shody osobních ochranných prostředků.

Mezinárodní a národní spolupráce

VÚBP si vyměňuje výzkumné zkušenosti s řadou zemí (Velká Británie, Španělsko, Německo, Francie, Portugalsko, Rakousko, Polsko, Slovensko). Úzce spolupracuje s evropskými institucemi, které patří k předním světovým institucím v problematice bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, i s klíčovými partnerskými národními organizacemi.

Spolupráce na mezinárodní úrovni:

- ENETOSH (European Network of Education and Training in Occupational safety and Health),
- Euroshnet (EUROpean Occupational Safety and Health NETWORK - Evropská síť pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci),
- Evropská agentura pro BOZP (EU-OSHA),
- United Nations Environment Programme (UNEP) – program APELL (Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level), World Safety Organization (WSO).

Spolupráce na národní úrovni:

- Asociace autorizovaných a akreditovaných organizací (AAAO),
- Asociace pro poradenství a podnikání (APP),
- Česká asociace psychologů práce a organizace (ČAPPO),
- Česká ergonomická společnost (ČES),
- Česká technologická platforma bezpečnosti průmyslu (CZ-TPIS),
- Enterprise Europe Network (EEN),
- Rada veřejných výzkumných institucí aplikovaného výzkumu (RAV),
- Společná vize (Profesní seskupení pro bezpečnost na staveništi).

Předmět hlavní činnosti VÚBP

Předmětem hlavní činnosti VÚBP je vědecký výzkum, ověřování a aplikace metod a prostředků v oblasti prevence rizik ohrožení zdraví a životů osob, životního prostředí a hmotných statků, které vyplývají z pracovních činností, a zlepšování pracovní pohody a kvality pracovního života. Hlavní činnost dále zahrnuje také operační výzkum, tj. monitorování stavu a vývoje bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, udržování statistik v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, plnění funkce analytického a koncepčního pracoviště v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Předmět další činnosti VÚBP

Předmětem další činnosti VÚBP je příprava podkladů a doporučení pro orgány státní správy, zajišťování rozvoje a provozu faktografických, bibliografických a zpravodajských informačních systémů v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, posuzování shody a certifikace. Dále plnění úkolů v oblasti normalizace, úkolů odborného pracoviště pro prevenci závažných průmyslových havárií, plnění funkce poradenského a konzultačního střediska a úkolů v oblasti vzdělávání, osvěty a propagace BOZP a znalecká činnost v této oblasti.

Předmět jiné činnosti VÚBP

Předmětem jiné činnosti VÚBP jsou činnosti navazující na vědeckou, výzkumnou, vývojovou činnost a dále činnosti sloužící k účinnějšímu využití lidských zdrojů a majetku instituce. Jedná se zejména o odborné poradenství, konzultace a informační činnost v oblastech působení ústavu, vydavatelskou činnost, školící a vzdělávací činnost, průzkumy a poradenství v oblasti BOZP a personalistiky, o certifikaci a posuzování kvality programů a služeb z oblasti působení ústavu, zajišťování a organizování odborných a osvětových akcí.

V rámci jiné činnosti VÚBP rovněž zajišťuje plnění úkolů v oblasti normalizace, kde je Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví pověřeno činností Centra technické normalizace. Samostatné oddělení se věnuje zkoušení a certifikaci výrobků. VÚBP působí jako notifikovaná osoba pro posuzování shody osobních ochranných prostředků s celoevropskou působností, na národní úrovni zkouší a certifikuje dočasné stavební konstrukce.

Veřejná výzkumná instituce (2007)

Od roku 2007 je VÚBP veřejnou výzkumnou institucí podle zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, zřízenou Ministerstvem práce a sociálních věcí. Věnuje se vědeckému výzkumu v oblasti BOZP a plnění úkolů vyplývajících z Úmluv Mezinárodní organizace práce, z platných právních předpisů v oblasti BOZP, z požadavků Rady Evropské unie a Evropské komise, Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, Eurostatu a z potřeb zřizovatele a inspekce práce.

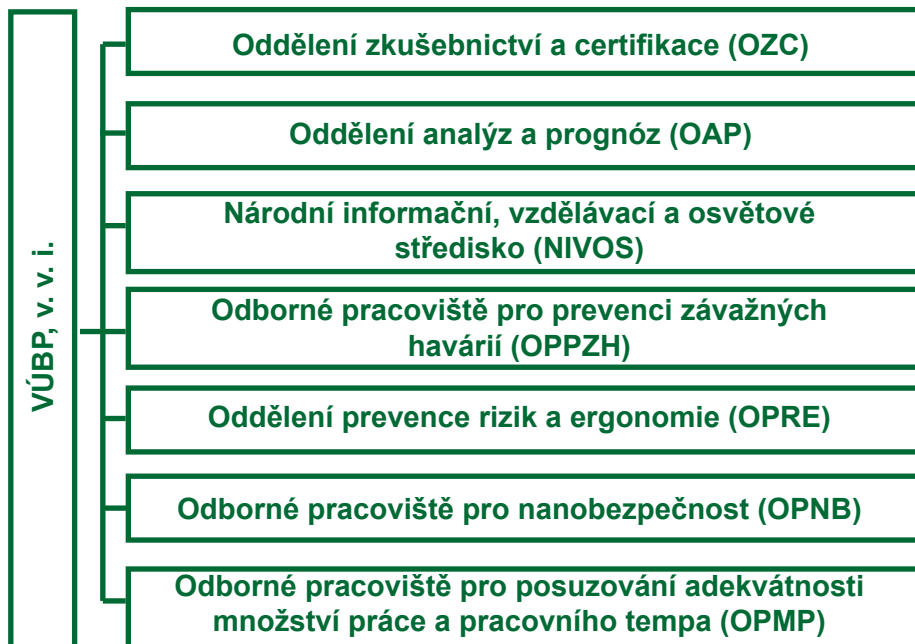
Spolupráce VÚBP

VÚBP v současné době plní úkoly pro svého zřizovatele, kterým je Ministerstvo práce a sociálních věcí, rovněž pro Ministerstvo životního prostředí a pro další orgány státní správy, věnuje se vědě a výzkumu, vzdělávání, zkoušení osobních ochranných prostředků, poradenství a osvětě v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Má také nezastupitelnou úlohu v prevenci pracovních rizik a prevenci závažných havárií. Pro bezpečnost průmyslu představuje důležitý článek, který pozitivně ovlivňuje praxi, přispívá ke zvyšování úrovně vědeckého poznání a vzdělanosti a v konečném důsledku i ke snižování pracovní úrazovosti a zlepšování pracovního prostředí. VÚBP plní všechny závazky, povinnosti a odborné činnosti vyplývající z jeho zřizovací listiny. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci je nedílnou součástí sociální politiky.

VÚBP, jako veřejná výzkumná instituce, představuje jedinou komplexní výzkumnou platformu i základní pilíř v systému prevence pracovních rizik a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v České republice. Vedle výzkumu a plnění specifických úkolů nabízí VÚBP právníkům osobám i podnikajícím fyzickým osobám řadu služeb pro kvalifikované provádění úkolů v prevenci rizik, vytváření bezpečných pracovišť, zajišťování bezpečných procesů a pro působení na bezpečné a zdraví neohrožující chování zaměstnanců.

Oddělení a odborná pracoviště VÚBP

Činnosti jednotlivých oddělení a odborných pracovišť

Oddělení zkušebnictví a certifikace (OZC)

- Posuzování shody osobních ochranných prostředků.
- Zkoušení a certifikace dočasných stavebních konstrukcí.
- Vedení databáze certifikovaných OOP.
- Centrum technické normalizace.
- Poradenství.

Zkušební laboratoř č. 1040 (zkoušení osobních ochranných prostředků, zkoušení dočasných stavebních konstrukcí, např. lešení a jejich součásti, žebříky, apod.).

Certifikační orgán na výrobky č. 3068 (certifikace osobních ochranných prostředků jako podklad pro autorizaci).

Oddělení analýz a prognóz (OAP)

- Operační výzkum v oblasti pracovní úrazovosti, pracovní neschopnosti, kvality pracovního života, nákladů a ztrát a právních aspektů BOZP, přípravy právních předpisů se vztahem k BOZP, úrovně a vývojových trendů BOZP a jejich vliv ve společnosti.
- Tvorba nástrojů podporujících realizaci a prosazování politiky bezpečnosti práce v malých, středních a velkých podnicích.
- Znalecká činnost v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
- Odborné poradenství, konzultační a informační činnost.
- Vedení statistik a udržování dat v oblasti pracovní úrazovosti.
- Analýzy příčin pracovní úrazovosti, neschopnosti a nehodovosti, koordinaci výsledků statistik a analýz a zdokonalování statistických metod sledování v oblasti pracovních úrazů a pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy, nemoci z povolání a nehod.
- Prognózování vývoje vybraných ukazatelů úrovně BOZP v závislosti na ekonomicko-sociálních změnách.
- Plnění úkolů dle požadavků Eurostatu.
- Monitorování stavu a vývoje BOZP.

Národní informační, vzdělávací a osvětové středisko (NIVOS)

- Vzdělávání v BOZP a PO (kurzy, semináře, přednášky).
- Publikace k zajištění BOZP.
- Poradenství.
- Propagace BOZP.
- Zajištění provozu a rozvoje oborového portálu BOZPinfo (www.bozpinfo.cz).
- Knihovna VÚBP (rešeršní, výpůjční, virtuální, reprografické a digitalizace, referenční a poradenské služby).
- Studovna knihovny.

Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií (OPPZH)

- Plnění úkolů státní správy podle zákona č. 224/2015 Sb. o prevenci závažných havárií (tzv. Evropská direktiva SEVESO).

Oddělení prevence rizik a ergonomie (OPRE)

- Výzkumná a odborná činnost při řešení úkolů vyplývajících z koncepce výzkumu a vývoje v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
- Komerční služby v oblasti prevence rizik, průmyslové bezpečnosti, ergonomie, pracovní psychologie atd.
- Vzdělávací, výcviková a konzultační činnost ve zmíněných oblastech.
- Odborné analytické, výzkumné práce a komerční práce v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, kultury práce, vlivu pracovních podmínek a pracovního prostředí na zdraví člověka, spolehlivosti a produktivity výkonu člověka a psychologie práce.

Odborné pracoviště pro nanobezpečnost (OPNB)

- Výzkumná a odborná činnost v oblasti nanočástic a souvisejících otázek bezpečnosti.
- Spolupráce a sdílení poznatků s dalšími expertními pracovišti v ČR a v zahraničí.

Odborné pracoviště pro posuzování adekvátnosti množství práce a pracovního tempa (OPMP)

- Posuzování adekvátnosti určení množství práce a pracovního tempa ke konkrétní pracovní pozici v podnikové praxi dle požadavku ze strany kontrolního subjektu.
- Souběžné získávání dat a vedení databáze k pracovním pozicím, tvorba souvisejících vzorových příkladů nastavení.
- Podpora pro rezort MPSV při úpravách, doplněních, specifikacích ve vztahu k § 300 zákoníku práce.
- Konzultace pro zaměstnavatele v dané problematice.

Výzkum a vývoj VÚBP

VÚBP řeší výzkumné projekty a úkoly MPSV a projekty podporované z fondů EU a dále uvedené činnosti.

- **Časopis JOSRA** – www.bozpinfo.cz/casopis-josra

Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti (Journal of Safety Research and Applications, JOSRA). Je prvním recenzovaným odborným časopisem pro oblast výzkumu, vývoje a aplikací v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP) a souvisejících oborech v České republice.

Slouží jako nástroj pro transfer odborných poznatků, znalostí a informací a také pro komunikaci mezi odborníky v ČR i zahraničí. Časopis je koncipován tak, aby umožnil snadnější a rychlejší výměnu informací formou článků odborníků výzkumných institucí, vysokých škol, ústavů Akademie věd ČR a další odborné veřejnosti. To urychluje přenos výsledků výzkumu a vývoje do praxe.

- **Indikátor subjektivní kvality pracovního života** (Subjective quality of working life index – SQWL*i*)
kvalitapracovnihozivota.vubp.cz

Aplikace vznikla v rámci projektu Technologické agentury ČR Proměny pracovního života, který společně v letech 2014–2015 řešily VÚBP a Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. Projekt však navazoval na mnohaletou

předchozí spolupráci, během níž byl mimo jiné vyvíjen standardizovaný nástroj pro dlouhodobé monitorování kvality pracovního života v České republice. Tato aplikace Vám poslouží ke zjištění informací o kvalitě pracovního života v České republice.

- **Ergonomické stresory** – ergonomie.vubp.cz

Aplikace vznikla v rámci projektu Technologické agentury ČR Ergonomické stresory a rizika, který v letech 2015–2016 řešil VÚBP. Projekt se zaměřil na problematiku ergonomických stresorů za pomoci holistického přístupu, v intencích prosazování správné interakce mezi člověkem a souborem všech důležitých ergonomických složek pracovního systému, které mohou pozitivně ovlivnit jak lidské zdraví, pracovní pohodu a kvalitu pracovního života, tak výkonnost a celkovou efektivnost pracovních činností a procesů.

Zdroje znalostí VÚBP

- **Oborový portál BOZPinfo** – www.bozpinfo.cz

Oborový portál BOZPinfo je národní informační zdroj věnovaný problematice BOZP se zaměřením na podnikovou sféru, státní správu a samosprávu, odbornou veřejnost a na další uživatele, především z řad malých a středních podniků. Jeho hlavním cílem je poskytování komplexních informací včetně informačních zdrojů z oblasti BOZP dostupných na internetu.

Portál nabízí:

- aktuální informace z BOZP (přehledy nově vydaných právních předpisů, norem ČR a EU, a časopiseckých článků, recenze na monografie, kalendář připravovaných akcí);
 - články zaměřené na různá témata z oblasti BOZP nebo příbuzná témata,
 - názory a rady odborníků;
 - výměnu zkušeností;
 - příklady správné praxe;
 - odkazy na významné zdroje informací o BOZP (Digitální archiv BOZP, Encyklopedie BOZP a ZSBOZP);
 - praktické informace k zajišťování BOZP pro malé a střední podniky a OSVČ;
 - informace z oblasti výzkumu BOZP (řešené projekty vědy a výzkumu, výstupy vědy a výzkumu, odborné stati).
- **Encyklopedie BOZP (EBOZP)** – ebozp.vubp.cz/wiki

EBOZP je online vícejazyčná encyklopedie sloužící jako nástroj k lepší orientaci v oboru BOZP a jeho terminologii. Rozsáhlý obsah oboru BOZP je nově rozčleněn do 8 tematických skupin, tzv. portálů:

- Lidé;
- Stroje, technická zařízení a nářadí;
- Materiály, látky, energie;
- Pracovní a životní prostředí;
- Management a řízení BOZP;
- Sociální aspekty, společnost;
- Ergonomie;
- Mimořádné události a nežádoucí situace.

V současnosti představuje Encyklopedie BOZP specifickou (národní) verzi webové platformy Evropské agentury pro BOZP (EU-OSHA) s názvem OSHwiki pro všechny, kteří se zabývají bezpečností a ochranou zdraví na pracovišti.

- **Znalostní systém prevence rizik v BOZP (ZSBOZP)** - zsbozp.vubp.cz

ZSBOZP je nástrojem, který slouží ke sdílení znalostí a informací týkajících se prevence rizik v BOZP. ZSBOZP je výstupem projektu TB03MPSV007 *Rozvoj znalostních systémů BOZP jako významného nástroje pro prevenci rizik*, který od září roku 2014 do srpna 2016 řešil VÚBP za finanční podpory Technologické agentury ČR (program BETA). ZSBOZP je realizován v open-sourcovém prostředí redakčního systému Joomla! ZSBOZP je provázán s dalšími systémy zdrojové základny BOZP a to Encyklopedií BOZP, SAFE - digitálním archivem BOZP a oborovým portálem BOZPinfo.

Obsah systému tvoří ve dvou uživatelských úrovních následující témata:

Úroveň pro státní správu

- Ocenění v oblasti BOZP - ocenění v soutěžích a programech;
- Pracovní úrazovost - statistiky pracovní úrazovosti v ČR;
- Nemoci z povolání - statistické přehledy a analýzy nemocí z povolání a ohrožení nemocí z povolání hlášených do Národního zdravotního registru nemocí z povolání;
- Studie a analýzy v BOZP - inspirativní tuzemské a zahraniční materiály analyzující různé aspekty BOZP;
- Národní politika BOZP - strategické cíle, koncepce a materiály v oblasti BOZP v politice České republiky, národní politiky, národní akční programy apod.;
- Evropské strategie BOZP - rámcové strategie EU pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci a další evropské materiály;

- Encyklopedie BOZP – online vícejazyčný nástroj sloužící k lepší orientaci v terminologii oboru BOZP;
- SAFE - digitální archiv BOZP - úložiště různých druhů dokumentů z oblasti BOZP.

Úroveň pro odbornou veřejnost

- BOZP obecně – povinnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců, zákonné povinnosti účastníků právních vztahů v oblasti BOZP, osoby zajišťující BOZP na pracovišti, školení BOZP;
- Řízení BOZP – řízení BOZP na podnikové úrovni, systémy řízení BOZP;
- Prevence rizik – rizika a nebezpečí, osoba odborně způsobilá v prevenci rizik, osobní ochranné pracovní prostředky, bezpečnostní značení, mimořádné události;
- Ochrana zdraví – nemoci z povolání, pracovní úrazy, hygiena práce, kategorizace prací, pracovnílékařská péče;
- Pracovní podmínky – pracovní doba, specifické skupiny zaměstnanců (mladí pracovníci, starší pracovníci, ženy, zdravotně postižení pracovníci, cizinci), agenturní zaměstnávání;
- Pracovní prostředí – rizikové faktory, odvětví činnosti, ergonomie;
- Bezpečnost technických zařízení – bezpečnost strojů a zařízení, vyhrazená technická zařízení, ruční náradí, stroje a zařízení;
- Inspekce práce – kompetence orgánů inspekce práce, poznatky z kontrol;
- Požární ochrana – dokumentace PO, školení PO a státní požární dozor.

Dále v ZSBOZP naleznete právní předpisy ČR a EU, kalendář akcí, publikace ke stažení, terminologický slovníček, adresář důležitých institucí, formuláře k BOZP, znalostní testy, často kladené dotazy a přehled nových norem.

- **SAFE - digitální archiv BOZP** – ebozpv.vubp.cz/safe

SAFE

SAFE - digitální archiv BOZP je průběžně budovaným úložištěm monografií, periodik, časopiseckých článků, norem, právních předpisů ČR a EU, výzkumných zpráv, studentských prací a dalších dokumentů soustředěných v oborové knihovně BOZP.

- **Integrovaný informační a znalostní systém prevence závažných havárií (MAPIS)** - mapis.vubp.cz

mapis

Integrovaný informační a znalostní systém prevence závažných havárií (Major Accident Prevention Information System - MAPIS) si jako veřejný informační zdroj klade za cíl shromažďovat relevantní informace z oblastí rizik vzniku nežádoucích událostí až závažných havárií i ze spojené oblasti do podoby databázového systému. Systém nabízí informace a prostor zejména provozovatelům objektů a zařízení ve smyslu zákona o prevenci závažných havárií, ve znění pozdějších předpisů, orgánům státní správy, vysokým školám, odborné i laické veřejnosti a dalším zainteresovaným subjektům, které hledají informace obecně z oblastí rizik, prevence a omezování environmentálních rizik, ale i z pracovního prostředí, bezpečnosti provozu průmyslových i neprůmyslových technologií, oblasti vzdělávání a dalších oblastí.

K problematice prevence závažných havárií nabízí legislativní, metodické, doporučené a jiné odborné materiály a další relevantní zdroje, které mají vztah k této problematice. Zprostředkovává také dotazy a odpovědi, názory a náměty i příspěvky do diskuze k odborným problémům a umožňuje se získanými informacemi dále efektivně pracovat bez nutnosti zvláštních oprávnění.

MAPIS provozuje specializované pracoviště s názvem Centrum prevence a omezování rizik závažných havárií, které bylo vybudováno za podpory Evropské unie za účelem řešení zásadních úkolů v této oblasti

na celorepublikové úrovni. Toto centrum rozšiřuje činnost stávajícího odborného pracoviště pro prevenci závažných havárií.

- **Knihovna VÚBP**

Knihovna VÚBP je odbornou knihovnou, která se od svého vzniku specializovala na oblast BOZP. K této prioritně sledované oblasti se postupem času připojily i další oblasti příbuzné nebo související s BOZP, jako např. ergonomie, kultura práce, kultura bezpečnosti, kvalita života, požární ochrana aj., nebo ty, které přinesly změny na úseku inspekce práce (např. pracovněprávní vztahy, pracovní podmínky, agenturní zaměstnávání apod.).

Po roce 2000, kdy byl VÚBP pověřen výkonem funkce odborného pracoviště pro potřeby státní správy v oblasti dokumentace vypracované podle zákona o prevenci závažných havárií, je fond knihovny profilován s ohledem i na tuto odbornost. Knihovní fond je tvořen tištěnými, elektronickými nebo digitalizovanými dokumenty.

3 Závěr

Ve vyspělých zemích světa a v dlouhodobě rozvinutých ekonomikách existují výzkumné instituce zabývající se BOZP, jejichž činnost je plně nebo z větší části financována ze státních zdrojů.

Výsledky výzkumu ze světa a EU přitom nelze automaticky přebírat, neboť mezi Českou republikou a těmito zeměmi existují kulturní, historické a jiné odlišnosti. Výzkum v národním měřítku bude hrát i v dalším období významnou roli při zvyšování BOZP v ČR.

Použitá literatura

- *60 let Výzkumného ústavu bezpečnosti práce*. BOZPinfo.cz [online]. 1. 12. 2014 [cit. 2018-11-28]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/60-let-vyzkumneho-ustavu-bezpecnosti-prace>.
- NOVÁK, Otto. *Bezpečnost práce a 50 let VÚBP*. Praha, 2004.
- *Výroční zpráva Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i., za rok 2017*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2018.
- *Výzkumný ústav bezpečnosti práce* [online]. Praha: VÚBP, c2018 [cit. 2018-11-28]. Dostupný z: <https://www.vubp.cz/>.

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.
Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1
tel.: 221 015 844
vubp@vubp-praha.cz

www.vubp.cz
www.bozpinfo.cz
www.facebook.com/vubp.cz

